hõlpsalt teerada leida. Nõnda oleme mittukord imeks-pannes leidnud, et mõned targemad ses arwamises meie talurahwaga ühte lähäwad, kui ei peaks pikem kooli aeg kui praegune: Mardipääwast Paastu Maarja-pääwani kogunist wõimalik olema. Kes teisite mõtlewad, need ei pea meie talurahwa elu ja majapidamist tundma! Wõib olla, et meie eksime, kui enese tundmaõpimist mööda nende arwamistega kokku ei sünni. Waatame siin lugu natuke sügawamalt ja laseme numbrid rääkida. Meie laste koolitamise aeg wältab harilikult kaks, arukorral kolm talwe, ehk selgemalt üteldes: igal talwel neli kuud, mis kahe aastase kooliaea peale kahekса, kolme aastase kooliaea peale kaksteistkümme kuud wälja teeb. Siin ei tohita tähelpanemata jätta, et nimetatud kooli aegade wahele esimesel arwamisel kuusteistkümme, teisel kakskümmendneli kuud unustamise aega tulewad, mis ühtearwatud kahewõrra enam teeb kui kooli aeg. Waatame seal kõrwas linnades lugu, kus lapsed neli, wiis ja rohkem aastat ühtepuhku koolis käiwad, ilma et neist suuremat saab kui hantwärgid, kaupmehed ehk muud nende sarnatsed, siis tahab kiuste mõte peale kippuda, kui ei peaks maailmas kuskil nii agara peaga lapsi leitama, kui meie maal Eesti sugu sees, kes wähem kui kolmweerand ehk kõige pikemalt ühe aasta sees kõik seda õpiwad, mis Saksarahwa lastel neli kunni wiis aastat aega kulutab. — Wistist üks ime! kui lugu nõnda oleks, kuda ta pealt näitab. Sügawamalt sisse minnes, leiame asjad hoopis teisite. Meie koolis käinud lapsed oskawad enamist kõik lugeda, mõned natuke kirjutada ja peale selle weel

numrid kokku arwata; need õpetud tarkused olid neile enamist kõik massina wiist osaks saanud. Kas lapsed mõistawad ja teadwad, mis nemad loewad? selle järel ei minda palju küsima. Suurem osa koolmeistrid lepiwad sellega, kui lapsed sorinal loewad, mõne laulusalmi, piibli wärssi ja katekismuse wiis peatükki, lühikeste seletamistega pähä õpiwad. Kas neist õpimistest lastele midagi liha ja were sisse lähäb, ehk nende mõistusele nõnda selgeks saab, et koolist toodud warandus kõigel eluaeal neile kadumata jääb: Selle järel nõutakse wäga arwast. — — Mõni lauluräästas puuris õpib aega mööda, kui temale sagedaste üht lauluwiisi ettewilistatakse, niisamuti tagajärel wilistama, seda teeb tema mõtlemata ja teadmata, nõnda kui meie lapsed oma pähä õpitud peatükid, salmid ja wärssid. — Linnul ja lastel puudub arusamine. —

Iga õpetus, mis elus jäädawat wilja meile peab kandma, tuleb sellega alustada, et lapsed maast madarast mõtlema õpiwad ja mõistwad, mis nemad loewad, ehk koolmeistri suust kuulewad; muidu jääb suurem osa kooli õpetust raisku läinud seemne sarnatseks, kelle kidu lidu mullapõrmus kaswama ei lähä. Looja poolt on iga inimese loomale meelemõistust antud, ühele rohkem, teisele wähem, mis seda mööda kaswab, kuda teda noorel põlwel hakkati harima. Mõnekorra wõib ühest loomuse poolt wähema waimu annetega sündinud lapsest aegse ja mõistliku äratamise läbi enam saada, kui teisest rohkema annetega õnnistatud loomast, kelle waim magama uinutati. Ühe osawa koolmeistri kõige suurem kunst on, laste mõistust aegsaste äratada ja